

דברים

„בעיניכם אתם רואים“ – „שנני רואים“
בעיניהם שהקב"ה נתן להם את הארץ,
כאשר עדיין לא באו לשם! – ואיך
נאמר שהכרח בפשוטו של מקרא לפרש
„ראה“ בפסוק זה שכוונתו לראי' מוח-
שית?

יש מפרשים⁶, „שנתכוון להריגת סי-
חון ועוג שהיו המלכים בטוחים עליהם
ואפ"ה כבשו אותם ישראל בקלות“, וא"כ
ראו ישראל בעיניהם כיבוש שהוא הת-
חלת כיבוש הארץ.

אבל לכאורה פירוש זה אין לו מקום
(ע"פ פשוטו של מקרא) – שהרי פסוק
זה תוכנו, דברי השם לבנני בחורב⁷, „ה'
אלקיננו דבר אלינו בחורב לאמר גו' פנו
וסעו לכם גו' ראה נתתי לפניכם גו'“,
ולא לאחר כיבוש ארץ סיחון ועוג:

– ולא פרשני „בעיניכם אתם רואים“, אף שי"ל
שסמך על פירושו כאן.

(6) דעכ"פ אם בנסיעה זו (מחורב) היו צריכים
להכנס לא"י בפועל [כמו לקמן (א, יט-כא): ונבא עד
קדש ברנע . . . עד הר האמורי אשר ה"א נתן לנו,
ראה נתן ה"א לפניך את הארץ עלה רש גו']. הי'
אפשר לומר דכוונת הכתוב „ראה נתתי גו'“, היא,
שבנסיעה זו יראו במוחש שהקב"ה כבר נתן לנו את
הארץ,

אבל כיון שעדיין היו בחורב – מה מקום לומר
„ראה נתתי גו'“?

(7) נחלת יעקב בפרשני כאן (וראה גם אוה"ח,
ספרי דבי רב (לפסרי) ועוד).

(8) כמו שהקשה בס' באר בשדה (על פרשני)
כאן.

(9) ובחזקוני כאן (פסוק ז"ח) פ"י דמשנ"נ „ראה
גו'“ – „הוא שנאמר ב' משפטים (כג, כ) הנה אנכי
שולח מלאך גו'“.

(10) פרשתנו א, ו ואילך.

א. בפסוקי „ראה נתתי לפניכם את
הארץ באו ורשו את הארץ גו'“ מעתיק
רש"י מן הכתוב „ראה נתתי“ ומפרש
„בעיניכם אתם רואים איני אומר לכם
מאומד ומשמועה“.

כוונת רש"י בפשטות היא, דמ"ש
„ראה“ אין הכוונה (כדמצינו בכ"מ) „לשון
הבנה“ (ע"ד פרשני עה"פ „ראה אתה
אומר אלי העל את העם הזה“ – „ראה
תן עיניך ולבך על דבריד“), שבנני
צריכים לתת עיניהם ולבם על דברי
השם „נתתי לפניכם את הארץ“ – אלא
„בעיניכם אתם רואים – איני אומר לכם
מאומד ומשמועה“, שהכוונה היא לראי'
כפשוטה, ראי' בעיני בשרי'.

וצריך להבין:

מכיון שבזמן ההוא עדיין לא באו
בנני לארץ ישראל, מכריח לכאורה
פשוטו של מקרא, דמ"ש „ראה נתתי
לפניכם את הארץ“ הכוונה היא להבנה
ונתינת הלב⁸ [כי כיצד אפשר לומר

(1) פרשתנו א, ח.

(2) רש"י וירא יח, ב. וראה בראשית ג, ויז'
ובפרשני. וישב מ, טו. ועוד.

(3) תשא לג, יב.

(4) ובבאר יצחק (על פרשני) כאן, ד, ראה
בפסוק שלפנינו כולל שתי ההוראות, ראות העין
והשגת הלב.

(5) ולהעיר ממשנ"נ לקמן „ראה נתן ה"א לפניך
את הארץ“ (א, כא), „ראה נתתי בידך את סיחון“ (ב,
כד), „ראה החילותי תת לפניך את סיחון“ (שם, לא)

(*) אבל ראה פרשני שם ד"ה החילותי – כפה
שר של אמוריים כו', וא"כ אפ"ל ראי' כפשוטה.
וראה לקמן הערה 11.

מקרא, וכדמצינו בפרש"י על פסוק זה גופא, שבד"ה שלאח"ז, אף שכללות פירושו מקורו בספרי, משנה רש"י מ' לשון הספרי, כדלקמן סעיף ד].

ג. אח"כ מעתיק רש"י מן הכתוב „באו ורשו" ומפרש: אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

במפרשים¹³ כתבו, שהכרחו של רש"י לפרש כן הוא — „דאל"כ איך אמר להם באו והיא עדיין אינה כבושה לפניהם" (או — „דאל"כ¹⁴ באו למה לי, לכתוב רשו בלבד, אלא כשתבאו תירשו מיד בלא מערער").

אבל פירוש זה אינו מובן: ע"ד לשון זה — „ובאת וירשת את הארץ גוי" — מצינו לקמן בפ' ואתחנן¹⁵, ושם¹⁶ א"פ לפרש „אין מערער בדבר כו' אילו לא שלחו כו'", שהרי המדובר שם בדברי משה לאחרי גזירת מרגלים, לדור ש' נכנסו לארץ (שהיו צריכים לכלי זיין ולמלחמות):

ועכצ"ל שהלשון „ובאת וירשת" אפ' שר לפרשו — שתירשו את הארץ לאחרי כיבושה (ואין הכרח לפרשו „כשתבאו תירשו מיד", בלי ערעור)¹⁷.

וכמפורש ברש"י כאן, בד"ה שלאח"ז „באו ורשו" — „אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין", היינו ש' המדובר הוא בהכניסה לארץ (כפי שהי' צ"ל) קודם שילוח המרגלים.

והדרא קושיא לדוכתא: איך אפ"ל ובפרט בפש"מ, שבחורב ראו בני"י בעיניהם — ולא „מאומד ומשמועה" — שנתתי לפניכם את הארץ¹⁸?

ב. גם צריך ביאור האריכות בלשון רש"י „(בעיניכם כו') איני אומר לכם מאומד ומשמועה", דלכאורה:

א) „בעיניכם אתם רואים" פירושו ראי' מוחשית, ולמה הוזקק רש"י להוסיף גם השלילה — „איני אומר לכם מאומד ומשמועה" [נכמו בפרש"י בפסוקי „ראו כי ה' נתן לכם השבת" — „ראו, בעיניכם כי ה' כבדו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס נעשה בכל ע"ש כו'", שרש"י כותב רק החיוב („ראו בעיניכם") ולא הוסיף ל' של שלילה]?]

ב) בזה גופא נקט רש"י ב' לשונות — „מאומד ומשמועה"?

[וואף שמקורו של (לשון) רש"י הוא בספרי על אתר — הרי כמדובר כמ"פ אין דרכו של רש"י על התורה להעתיק דרשות חז"ל אלא לפרש פשוטו של

13 שפ"ח. דבק טוב. ועוד. — ובש"ך עה"ת כאן, „באו ורשו — כמי שירשו אביו בלי שום ערעור כן אתם יורשים לפי שנשבע לאבותיכם".

14 גו"א כאן.

15 ו, יח.

16 משא"כ בפרשתנו לקמן (א, כא) „עלה רש",

שמדובר שם לפני שילוח המרגלים.

17 אלא שיש לחקק, דשם הוא לשון הבטחה, ותכלית הבטחת הארץ היא ירושת הארץ (ואינו נוגע ענין הכיבוש). משא"כ מש"נ כאן „באו ורשו" הוא ציווי (רמב"ן כאן), וא"א לירש הארץ אם לא יכבושה תחלה.

11 בפענח רוא כאן „מלמד שהפיל הקב"ה שריהם של אומות וכפתו לפני משה" (וראה תולדות אדם וספרי דבי רב לספרי כאן, שזוהי גם כוננת הספרי כאן) — הובא בפרש"י מסעי (לד, ב — „ומ"א").

אבל בפרש"י כאן (א) אין כל רמז דמ"ש „ראה" שייך לכפיית שריהם של אומות [ורק לקמן (ב, לא) גבי סיחון אפשר לפרש כן, כגיל שוה"ג להערה 5]. (ב) ועיקר: בפשטות ה' הכפי' בסוף ארבעים שנה ולא בחורב.

12 בשלח טז, כט.

ומביא ג' פרטים – (א) אין מערער בדבר, (ב) ואינכם צריכים למלחמה, (ג) אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

והנה זה שרש"י הוצרך להוסיף, "אילו לא שלחו מרגלים" מובן, כדי שלא יוקשה מהמציאות, שבנ"י היו צריכים לכלי זיין ולמלחמות, לכן מבאר רש"י דכוונת הכתוב היא ע"ד אופן כיבוש הארץ, "אילו לא שלחו מרגלים"²².

אבל קשה:

(א) מדוע אין רש"י מסתפק בלשון הספרי כ"א מוסיף, "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה"?

(ב) מזה שרש"י משנה לשונו, דב-תחילה כותב, "ואינכם צריכים למלחמה" ואח"כ מסיים, "אילו כו' לא היו צריכים לכלי זיין"²³, משמע, שאין כוונתו בהסיום (רק) לפרש דבריו שלפנ"ו, דזה ש, "אינכם צריכים למלחמה" הוא מפני ש, "אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין"²⁴ – אלא שזהו עוד ענין, דנוסף על זה ש, "אינכם צריכים למלחמה", הנה עוד זאת, "אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים (אפילו) לכלי זיין"²⁴, כלומר,

יתירה מזו: לעיל בפ' מרגלים" נאמר (בדברי כלב אל העם) "עלה נעלה ו-ירשנו אותה" – שגם שם אפשר להקשות "איך אמר להם עלה נעלה וירשנו אותה והיא עדיין אינה כבושה לפניהם", ומ"מ לא פרש"י שם שהכוונה, "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה".

[ואדרבה: שם ה' מתאים ביותר פירוש זה, "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" – שהרי דברי כלב באו כמענה לטענת המרגלים, "אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד גו' עמלק יושב גו'", וע"ז ענה להם, "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", דלכאורה אין כאן מענה על טענתם (שהרי לא הכחיש דבריהם אודות גבורת יושבי הארץ כו')²⁵, וא"כ הו"ל לרש"י לפרש כוונת כלב באמרו "עלה נעלה וירשנו אותה" – "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" ("כש-תעלו מיד תירשו").]

ומוכח מזה, שאין בלשון זה ("עלה נעלה וירשנו אותה") מצ"ע הכרח לפרש "כשתעלו מיד תירשו" – והדרא קושיא לדוכתא: מהו ההכרח בנדו"ד לפרש, "אין מערער בדבר כו'?"

ד. והנה מקורו של פירוש זה הוא בספרי על אתר, אבל שם נאמר בקיצור כ, "שאתם נכנסים לארץ אין אתם צריכים כלי זיין"²¹, ואילו רש"י מאריך בלשונו

(18) שלח יג, ל.

(19) שם, כח"כט.

(20) שלכן הוצרך רש"י (שם, ל ד"ה אל משה) לפרש, דכלב אמר, "וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם כו' קרע לנו כו'" (כמשנ"ת בארובה בלקו"ש ח"ח ע' 86 ואילך), אף שבלשון הכתוב לא נרמז פרטים אלה.

(21) ועד"ז בתיב"ע ע"פ. – ולאורך מוסיף שם (וכן בתיב"ע) "אלא קובע דיפסין (שני שמאין משוין

את החלקין) ומחלק". וי"ל שרש"י משמיט פרט זה (אודות חלוקת הארץ), כי אינו נוגע (לכאורה) לפש"מ.

(22) וממלחמת עמלק (בשלח יז, ח ואילך) ש-היתה לפני שילוח המרגלים, אין קושיא – כפרש"י שם, שבאה מפני החטא.

(23) וכפירוש רבינו הלל בספרי כאן, ד"כלי זיין" – "היינו מלחמה".

(24) אלא שצ"ע משינוי לשון רש"י "אינכם

(*) כן פ"י ברבינו הלל ועוד לספרי כאן, וראה עוד פירושים בתולדות אדם לספרי פ"י יונתן לחיב"ע כאן.

(ד) מהו דיוק לשון רש"י „אילו לא שלחו מרגלים” – דלכאורה הול"ל „אל-מלא חטא המרגלים” וכיו"ב, שהרי עצם שילוח המרגלים הי' „לדעתך” של משה²⁷, ו„על פי ה'”²⁸ – ברשותו של הקב"ה.

ה. ויש לומר הביאור בכל זה:

כוונת רש"י בפירושו היא לתרץ קושיא כללית בכתוב זה: כתוב זה בא בהמשך למ"ש לפניו „ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת גו' פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה גו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת” (כלומר, בכל ארץ ישראל לכל גבולותי²⁹). וא"כ תמוה, לאחרי שכבר צוה אותם שיבואו אל הארץ, מה מוסיף הכתוב שלאחריו „ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ גו'”?

ואף שבכתוב זה מוסיף ע"ד הבטחת נתנת הארץ, כדי שבנ"י לא ייראו מלבוא אל הארץ – עדיין קשה דהו"ל להתחיל בכתוב (זה) ע"ד הבטחת הארץ³⁰ – „ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו גו' (ואח"כ להמשיך בפרטי הציווי) פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי גו' בערבה גו' עד הנהר הגדול גו'”.

ולכן מפרש רש"י, שאין כוונת הכתוב

שלא יהיו צריכים אפילו לכלי זיין כדי להטיל יראה ופחד על יושבי הארץ²⁵ [וע"ד שמצינו בפרש"י לקמנו²⁶ בנוגע למואב, דאף שאסר עליהם „מלחמה”, ממ „מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים”].

אבל עפ"י תמוה הסדר בלשון רש"י: בתחילה אומר „אין מערער בדבר”, היינו שאפילו ערעור דברים (בלבד) לא יהי, ועכ"ל שדברי רש"י נאמרו בלשון „זו ואצל זו” – „אין מערער בדבר ו(אצל?) שאינכם צריכים למלחמה”; ושוב ממ- ש"ך רש"י בדרך „לא זו אף זו” – דלא רק ש„אינכם צריכים למלחמה” אלא „לא היו צריכים (אצל) לכלי זיין”!

ג. לכאורה הו"ל לרש"י להתחיל „אילו לא שלחו מרגלים אין מערער כו'” – שהרי לפועל כיבוש הארץ הי' על ידי מלחמות (וכש"כ שהיו מערערים) וא"כ למה אומר רש"י „אילו לא שלחו מרגלים” רק בסיום דבריו בנוגע ל„כלי זיין”, ולא לפניו גבי „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה”³¹?

ומשמעות הענין הוא, דזה שהיו מערערים ומלחמות אינו בסיבת שילוח המרגלים (ואין רש"י צריך אפילו לבאר מדוע לא זכו ישראל לזה), ורק בנוגע לכלי זיין הוזקק רש"י לפרט שהצורך בהם הוא מפני שילוח המרגלים.

(27) פרש"י ר"פ שלח.

(28) שלח ג, ג ובפרש"י.

(29) ולהעיר מפרש"י ע"פ ד"ה ואל כל שכניו.

ואכ"מ.

(30) דתחלה צ"ל „ראה” – התבוננות בהענין.

וכתוצאה מזה – קיום הציווי וכיו"ב. וע"ד לקמן (א, כ"בא) „באתם עד הר האמורי גו' ראה נתן ה' גו' עלה רש גו'”, וכן בסיחון (ב, כד) „ראה נתתי בידך גו' והתגר בו מלחמה” (שם, לא) „ראה החילותי מת גו' החל רש לרשת את ארצו”. ועוד.

צריכים למלחמה . . לא היו צריכים”, ומשמע לכאורה שזהו ביאורו של רש"י בדברי משה „אינכם צריכים למלחמה”.

(25) ראה גם רש"י שו בשלח יג, יח שזה שהיו „מזויינים” לא הי' בשביל כיבוש הארץ (ואף שבכל אופן היו להם כלי זיין – ממ „לא היו צריכים לכלי זיין”).

(26) פרשתנו ב, ט. וראה גם רש"י (לעיל) בחקותי כו, ו.

(26*) אבל ראה הערה 24.

אתם רואים, אני אומר לכם מאומד ומשמועה" (כדלקמן סעיף ו).

(ב) „באו ורשו" – מאחר ש(כבר) „נתתי לפניכם את הארץ" (לא רק בדרך הבטחה, אלא) באופן שיכולים לראות נתינה זו „בעיניכם", הרי מובן, שכניסתם לארץ תהי' בלי עיכוב³⁹ („כשתבואו תירשו מיד"), „אין מערער וכו'".

1. אבל עדיין חסר ביאור: מהי השייכות של הבטחה זו להנסיעה מהר חורב דוקא (שלכן נאמרה כאן דוקא), וכן – מהו הטעם שחזר משה עלי' עתה, לאחר ארבעים שנה?

והביאור כזה – בפשטות:

דיבור זה של משה בא בהמשך ל- דברי התוכחה שבתחילת הפרשה⁴⁰ – „אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע", וכפרש"י שם „אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך י"א יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים... וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם כי ארבעים שנה".

כלומר: בנסיעה זו מהר חורב הלכו ישראל במהירות נסית (הבאה ע"י ש- „היתה שכינה מתלבטת בשבילכם"), כדי למהר ביאתם לארץ.

ואחרי שאמר משה את דבריו בקיצור וברמז⁴¹, חזר אח"כ לספר ע"ד נסיעה זו בפרטיות וביותר – „ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה, פנו וסעו לכם ובאו גו'"; וזהו ג"כ מה שהוסיף „ראה נתתי לפניכם את

להודיע סתם עוה"פ אודות הבטחת נתינת הארץ – שהרי ה' ידוע ומפורסם מכבר אצל כל ישראל (וכפי שבנ"י שרו בעת קריעת ים סוף⁴² „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"), אלא יש כאן חידוש (בנוגע להבטחה זו) שלא ידעו עד כה:

ועי' מפרש רש"י, שיש כאן שני חידושים:

(א) „ראה נתתי" – שבנ"י רואים ב- מוחש „בעיניכם אתם רואים" שארץ ישראל כבר נתונה להם „נתתי" לשון עברית⁴³. דעד אז היתה הבטחת הארץ רק באופן של „שמועה" או „אומד": תחילה במצרים הובטחו ישראל „אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני גו'⁴⁴33, „והוצאתי אתכם גו' והבאתי אתכם אל הארץ גו'⁴⁵34 – „ויאמן העם" (להיותם מאמינים בני מאמינים)⁴⁶35, שזהו רק בגדר „שמועה" (קבלת דברים⁴⁷) לחוד; ואח"כ, לאחר הנסים שביצי"מ, ובפרט בעת קריעת ים סוף שאז „נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד גו'⁴⁸38 (כשירת ישראל), הרי יכלו ישראל ל- שער (בדרך „אומד") שודאי יתן ה' את מלכי כנען בידיהם וירשו את הארץ בדרך נס:

משא"כ עתה – „ראה נתתי, בעיניכם

(31) טו, יז. וראה רש"י (שם, טו) ד"ה נמוגו.

(32) ראה רש"י לך (טו, יח) – אלא ששם, כיוון שהמדובר בהבטחת הקביה, ה"ז רק מפני ש„אמירתו של הקביה כאילו היא עשויה", משא"כ מש"נ כאן „ראה נתתי" עכציל שהי' כאן ענין של פועל בעשי'. וכדלקמן סעיף ו'.

(33) שמות ג' יז.

(34) וראה ו' יח.

(35) שמות ד' לא.

(36) שבת צז, א. וראה רש"י שמות (ד, ג. שם, ו).

(37) רש"י וישב לו, כז.

(38) בשלח טו, טו-טז.

(39) ראה ג. מלבי"ם כאן.

(40) א, ב.

(41) ראה רש"י ריש פרשתנו.

כמנ"כ בכתובים אלו ("ה"א דבר אלינו
בחורב גו' פנו וסעו גו' ראה נתתי גו'")
שנאמרו ג"כ בתור תוכחה, מדגיש רש"י
גודל המהירות בתוכן הענין (היינו העדר
המניעות ועיכובים מכל הסוגים) שהי'
צ"ל בכניסתם לארץ.

הסברת הענין:

"נתתי לפניכם את הארץ" כולל שני
דברים: (א) נתינת בעלות בדין, דאע"פ
שהארץ היתה תחלה ברשותם של כנען
ויכולים לטעון שהארץ שלהם היא, הרי
(בלשון רש"י) בתחילת פירושו על ה'
תורה⁽⁴⁶⁾ "כל הארץ של הקב"ה היא הוא
בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו
... נטלה מהם ונתנה לנו". (ב) נתינת
הארץ בפועל, ע"י שהקב"ה מגרש את
האומות מפני בני"ו והם יורשים אותה
ומתיישבים בה בפועל.

וזהו ב' הענינים ברש"י – (א) "אין
מערער בדבר", (ב) "ואינכם צריכים
למלחמה" – שבשני ענינים אלה לא היו
שום מניעות ועיכובים מצד האומות:

"(אין) מערער בדבר" היינו – ערעור
בדין, שהאומות יטענו שע"פ דין הארץ
שלהם היא. ויש לומר, שזה כולל גם
ערעור מצד בני אדם [שהדרך לא"]
"מחורב" ... עד קדש ברנע" הוא, "דרך הר'
שעיר", וכפרש"י⁽⁴⁷⁾ ש"אילו לא חטאו היו
עוברים דרך הר' שעיר ליכנס לארץ",
שגם הם בני יצחק: וכדמצינו שבנ"י
הוצרכו להדגיש בשליחותם למלך אדום
לעבור דרך ארצו – "אין" לך לעורר
על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא
פרעת החוב":

הארץ באו ורשו גו', "די"ל שבוה רמו
להם הנפלאות שראו בעת נסיעה זו⁽⁴⁸⁾,
שבראותם המהירות הנסית, שממהר ה'
קב"ה את ביאתם לארץ, הרי זו ראי'
מוחשית איך (שמצד הקב"ה הרי) הארץ
כבר נתונה להם בפועל⁽⁴⁹⁾, מבלי כל עי'
כוב ומונע, וחסרה רק הכניסה לארץ
בפועל (אלא שעל ידי חטאיהם, כמסופר
בהמשך הכתובים, גרמו שנתעכבו במד'
בר יותר מעוד ל"ח שנה⁽⁴⁴⁾).

ז. ע"פ הנ"ל יבוארו ג"כ פרטי לשון
נות רש"י בד"ה "באו ורשו":

כשם שבכתוב "אחד עשר יום מחורב"
מדגיש רש"י ההיפך מן הקצה אל הקצה
שנגרם ע"י מעשיהם של ישראל, שלא זו
בלבד שהיו רק דרך קצרה מא"י (דרך
י"א יום עד קדש ברנע, שהיא בגבול
א"י⁽⁴⁵⁾), אלא עוד זאת, שדרך קצרה זו
גופא הלכו במהירות נסית (בשלשה
ימים) – ותמורת מהירות נסית זו שבה
ה"תלבטה" השכינה להביאם אל הארץ,
נתעכבו במדבר עד תום ארבעים שנה,

(42) ומ"ש "ראה נתתי" אין הכוונה שכבר ראו
(בחורב), אלא שראו זה עתה בעת נסיעה זו (ע"ד
הגיל הערה 6).

(43) ע"ד פ"י התוס' והרא"ש לקמו עה"פ (א, כא)
"ראה נתן היא לפניך את הארץ" – ד"במה
שהביאכם במקום נחש שרף ועקרב (ראה שם, יט)
יכולת לראות שרוצה ליתן לכם את הארץ".

אלא שהם כתבו שמההליכה במדבר "יכולת
לראות שרוצה ליתן לכם את הארץ", והכוונה
בפנים, שמהמהירות הנסית במסע זה ראו ש"נתתי
לפניכם את הארץ", שכבר נתונה, ובמילא לא שייך
שום עיכוב לבוא לרשת את הארץ.

[ועפ"ז יומתק יותר שזהו"ע של ראי' "בעיניכם",
ולא רק "אומד" והשערה שהקב"ה "רוצה ליתן לכם
את הארץ", כי ראו במוחש פעולה השייכת להבאה
לארץ "למהר ביאתכם לארץ"]:

(44) פרשתנו ב, יד.

(45) מסעי, לד, ד.

(46) בראשית א, א.

(47) פרשתנו ב, א. ועת' כפרש"י שם א, מ.
וראה גם פנים יפות לעיל א, ב.

(48) רש"י חוקת כ, יז (ושם, יד). וראה גם רש"י
וישלח לו, ז.

האומות מא"י – נשללה מבני" תיכף בשילוח המרגלים (עוד קודם שחטאו בני", לאחר שחזרו המרגלים מתור הארץ). כי עצם הדבר, שבני" באו ואמרו „נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ גו"⁵², הראה שדעתם שכיבוש הארץ יהי' בדרך הטבע (שלכן זקוקים לשלוח מרגלים כדי לדעת „את הדרך אשר נעלה בה"⁵² וגו'); ומאחר שבני"⁵³ לא סמכו על הקב"ה שהוא יביא אותם לא"י באופן שלמעלה מהטבע (ובמילא אין צורך בשום פעולה טבעית). ה"ז גרם שגם כשהקב"ה עשה להם נסים בגירוש האומות מן הארץ, הוצרכו לפעולה טבעית⁵⁴, עכ"פ לכלי זיין, כדי להטיל אימתה ופחד על האויב⁵⁵.

וזהו כוונת תוכחת משה – איך שנהפכה ההנהגה מן הקצה אל הקצה, דתמורת זה שלא היו צריכים שום פעולה בדרכי הטבע, אפילו לא „כלי זיין", הנה האומות ערערו על ירושת הארץ (וכדמצינו שמלך אדום לא הניח את ישראל אפילו לעבור דרך ארצו ו- הצליח⁵⁶). ועוד זאת שבני" הוצרכו ללחום עם מלכי כנען כדי לרשת את הארץ.

ט. ומכאן הוראה לזמננו עתה:

(52) פרשתנו א, כב.

(53) משאי"ב משה, ש„הודיתי לדבריהם (לשלוח מרגלים – רק) שמא תחזרו בכם" (רש"י פרשתנו א, כג).

(54) כמלחמת סיחון ועוג. וגם ביריחו, שנפלה החומה באופן נסי שאינו מלוכב בטבע כלל – הרי כיבוש העיר הי' ע"י „ויעל העם גו' ויחרימו גו' לפי חרב" (יהושע ו, כ"א).

(55) ואין רש"י צריך לפרט החטאים שגרמו שיהיו מערערים ומלחמות (כי כל זה מפורש בהמשך הכתובים), ורק מפרש החידוש, שלולי שילוח ה- מרגלים לא היו צריכים (אפילו) כלי זיין.

(56) חוקת כ, כא. וראה הנסמן בהערה 49.

וע"ז הבטיח להם הקב"ה, ש„ראה נתתי לפניכם את הארץ", שנראה במוחש שה„שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ", הרי שוב לא יעלה על לב האומות לערער" על הבעלות של ישראל על ארץ ישראל.

אמנם אף אם לא יהי' ערעור „בדיון", עדיין אין זה שולל „מניעה ועיכוב" מצד יושבי הארץ, שאף שיודעים שבני" צודקים בדיון, מ"מ לא ירצו לעזוב את ארצם ומולדתם כו' בשביל ישראל, ולא יניחו את ישראל להכנס לארץ.

ולכן ממשיך רש"י „ואינכם צריכים למלחמה" – כי האומות יפנו מפני בני ישראל⁵⁰ (כמו הגרגשי שעמד ופנה מפניהם⁵¹).

ח. והנה מאחר שהנסיעה מהר חורב לקדש ברנע היתה במהירות נסית ש- למעלה מהטבע, מסתבר לומר, שגם בהמשך „ראה נתתי גו' באו ורשו" יש ענין של נס שלמעלה מהטבע.

ולכן לא הסתפק רש"י בזה ש„אינכם צריכים למלחמה", כי זה יוכל להיות גם באופן טבעי, דכשיראו את בני" עם כלי זיין מוכנים למלחמה תפול עליהם אימתה ופחד וינסו מפני בני", אלא מוסיף – „אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין", כלומר, אין צ"ל שום פעולה מצד ישראל להטיל אימתה ופחד על האויב, אפילו לא להראות את עצמם מזויינים.

והנהגה כזו – שאין צריכים שום פעולה בדרך הטבע כדי לגרש את

(49) להעיר מרא"ם פרשתנו (ב, א) ופנים יפות הג"ל – בנוגע לאדום.

(50) כמ"ש בספרנו כאן. וראה גם קיצור מורחי כאן.

(51) רש"י תשא לג, ב (לד, יא).

שהארץ היא נחלת עולם של עם ישראל,
כי הקב"ה ש"כל הארץ של הקב"ה היא",
נטלה מהם ונתנה לנו" — אזי ברור
הדבר ש"אין מערער בדבר", ועוד זאת,
ש"אינכם צריכים למלחמה" ח"ו, ועד
שאפילו אין צריכים ל"כלי זיין",

וזוכים במהירות ד"נפלאות" לגאולת
כל הארץ, דבנין ביהמ"ק ודקיבוץ גלויות
— כ"ז באופן של "אחישנה", במהרה
בימינו ממש.

מקרא מלא דיבר הכתוב⁵⁷ "כימי
צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",
וא"כ י"ל, שגם הבטחת גאולת כל הארץ
לגבולותי' בגאולתנו האחרונה היא דומה
ל"כימי צאתך מארץ מצרים", שמצד ה'
קב"ה תהי' באופן של "אין מערער בדבר
ואינכם צריכים למלחמה" ואפילו לא
ל"כלי זיין".

אלא שזה תלוי בבני ישראל, דכאשר
הם בוטחים כדבעי בהקב"ה, ועאכו"כ
שאין הם נמנעים לומר (גם בפני האומות)

(משיחות ש"פ מטו"מ תשל"ז,

ש"פ דברים תשמ"ב)

(57) מיכה ז, טו.

דברים* ב

הוא משום שסומך על פירושו ב' תשא, כך לא ה' לו לחזור ולפרש ש"נבונים" היינו "מבינים דבר מתוך דבר"?

וביותר תמוה: ב' תשא מסתפק רש"י בפירושה של התיבות "חכמה" ו"תבונה", ומדוע הוצרך להוסיף כאן משל, ולא עוד אלא משל באריכות ולא – הנמשל ובקיצור? ולאידך: אם יש צורך בביאור נוסף, על ידי משל כו' – הו"ל לרש"י לכותבו במקום שמפרש החילוק בין חכמה לתבונה בפעם הראשונה, ב' תשא, ולא להמתין עד פ' דברים.

גם צריך ביאור:

(א) מה ניתוסף ונתחדש בהבנת ההבדל בין חכמים לנבונים, על ידי המשל מ"שולחני עשיר" ו"שולחני תגר"?

(ב) אדרבה, לכאורה, המשל מ"שולחני

א. "איכה אשא לבדי גוי" הבו לכם אנשים חכמים ונבונים גוי"י, ופרש"י "נבונים" – מבינים דבר מתוך דבר, זו היא ששאל אריס את רבי יוסי מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר כשמביאין לו דיגרינ' לראות רואה וכשאינ מביאין לו יושב ותוהא, נבון דומה לשולחני תגר כשמביאין לו מעות לראות רואה וכשאינ מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו".

וצריך להבין:

החילוק בין חכם לנבון פירש רש"י לעיל (ב' תשא), עה"פ⁵ "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי גוי ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה גוי" – "בחכמה – מה שאדם שומע מאחרים ולמד, ובתבונה – מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד", וא"כ מדוע צריך רש"י לחזור ולפרש "נבונים – מבינים דבר מתוך דבר"?

ואף שלכאורה הוא בפשטות – מפני שריבוי פרשיות (ריבוי זמן) מעת פירושו בפעם הא' – הרי כשם שלא חש רש"י לפרש כאן עוד פעם "שחכמים" הם "השומעים מאחרים ולומדים" (ובפשטות

והאריכו במפרשים בפירוש הדבר, ומאי טעמא הו' ציאו רש"י מידי פשוטו. אבל נראים דברי המפרשים (שם אפרים. משמרת הקודש. באר יצחק. ועוד) שהגירסא הנכונה בפרש"י היא (ע"ד הספרי כאן) "אנשים צדיקים כסופים" (בהשמטת תיבת "חכמים", או שתיתב "חכמים" צ"ל חלק מהד"ה דפרש"י זה: חכמים נבונים... מה בין כו') – היינו ש"כסופים" הוא פירושו של "אנשים" (ולא "חכמים"). ואכ"מ.

(7) וצע"ק שלא פרש"י ב' מקץ (ש"פ 91) הלשון (מא. לג. שם, לט.) "נבון וחכם" (כהרמב"ן, ספורנו ועוד – שם, לג. רשב"ם שם, לט.). ולהעיר שגם הראב"ע לא פי' החילוק דחכמה ובינה ב' מקץ שם כ"א ב' תשא שם. ואכ"מ.

(*) השיכות לשבת חזון (ועניני תשעה באב) – ראה לקמן סעיף ו.

(1) פרשתנו, א' י"ג.

(2) שם, יג.

(3) ספרי כאן.

(4) כ"ה בדפוס רש"י הנפוצים – "דיגרינ' .

מעות". וצ"ע. ובכת"י רש"י שתח"י (וכן בדפוס א' וב' דרש"י) אין גירסא כזו.

(5) לא, ב"ג.

(6) בפרש"י לפנינו איתא "חכמים – כסופים".

(*) כ"ה ברוב כת"י רש"י שתח"י (וגם בדפוס ראשון ליתא תיבת "חכמים"). גירסא זו בספרי רש"י הובאה גם בדרישה לטח"מ ס"ז סקט"ו.